

Régióportrék

Horváth Gyula szerkesztésében egy posztumusz kötet formájában jelentek meg az „Új térfőmáló erők hatása a regionális átalakulásra Kelet- és Közép-Európában” című OTKA-kutatás (témaszám: 104985) időközi eredményei. A kutatómunka vezetőjeként Horváth Gyula sikeresen érvényesítette egész munkásságára jellemző alapelveit, az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpontjának Regionális Kutató Intézetéhez való kötődését, az ott folyó kutatómunka együttműködésre épülő magas színvonalának biztosítását és prezentálását, a fiatal kutatók bevonását és támogatását, a Pécsi Tudományegyetem regionális tudományi műhelyeivel való szoros együttműködést, a határon túli regionális tudományi műhelyek támogatását, a magyar regionális kutatásoknak nemzetközi, kiemelten Kárpát-medencei beágyazását. Ezek az alapelvek tükröződnek a kutatás céljának és a kötet szerzőinek megválasztásában.

A szerzők között Horváth Gyula (Románia, Szlovákia, Oroszország) és az Intézet vezető kutatói, Hajdú Zoltán (Szerbia), Póla Péter (Magyarország) mellett fiatal, a PhD fokozat megszerzése előtt vagy épp utána álló munkatársak sorakoznak: Egyed Ildikó (Románia, Délkelet régió és Nyugat-regió), Horeczki Réka (Csehország), Kovács Sándor Zsolt (Bulgária), Páger Balázs (Lengyelország), Rác Szilárd (Horvátország, Szlovénia) és a Vajdaságot képviselő PhD hallgató Szügyi Éva (Szerbia).

A kötet célja a kutatás első fázisának összefoglalásaként, hogy áttekintést adjon a kelet- és közép-európai régiók helyzetéről, összefoglalja a fejlődési folyamataikat befolyásoló fő regionális tényezőket a XXI. század első évtizedében a 2015 közepéig elérhető legfrissebb adatok alapján. Ennek köszönhető, hogy az összehasonlíthatóságot is szem előtt tartó helyzetelemzés utolsó adatai 2011 és 2013 közé esnek, a 2012. évi adatok dominanciájával. Az adatok részben az EUROSTAT, részben – és jellemzően – az egyes országok statisztikai évkönyveire, a statisztikai hivatalok kiadványaira, Internetes forrásokra épülnek. Az áttekintésbe vont időszak lehatárolását befolyásolták az egyes

országok, régiók fejlődési sajátosságai, a részletesebb elemzés azonban azokra a tényezőkre és folyamatokra összpontosít, amelyek a 2008-ban kibontakozott válság utáni fejlődési pályák sajátosságainak kialakulására lehetnek hatással.

A könyv 64 kelet- és közép-európai régió helyzetképét vázolja fel, kiemelve a fejlődési adottságokat. Az országok kiválasztását földrajzi helyzetük és az Európai Unióhoz történő 2004. évi csatlakozás határozta meg. Az Európai Unió tagállamai közül Bulgária, Csehország, Horvátország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia NUTS2 szintű régióit tárgyalja. A balti országok azért nem szerepelnek az indoklás szerint az összeállításban, mert nincsenek NUTS2-es régióik. Szerbia bevonását az uniós csatlakozás iránti elkötelezettsége indokolja. Oroszország beválasztása az ott remélt gazdaságfejlesztési modellváltás által az oroszországi régiók iránti várható befektetői érdeklődés támogatását szolgálja. Ennek és a magyar, lengyel érintettség tükrében hiányolható – bár a jelenlegi helyzetben érthető – az ukrán régiók tárgyalása.

Az egyes országok területi igazgatási rendszerének történelmi alakulását és a NUTS rendszerhez való viszonyát leíró rövid összefoglalót a jelenlegi állapot legfrissebb adatait – terület, népesség, népsűrűség, urbanizációs ráta, egy főre jutó GDP, az ipari foglalkoztatottak aránya, a vasútsűrűség és a K+F ráfordítások GDP-hez viszonyított aránya – tartalmazó táblázat zárja.

Ezt követi az országok ABC sorrendjében az egyes NUTS2 régiók tárgyalása. Bár az egyes régiók tárgyalási sorrendjében nem sikerült a recenzíót készítőnek közös jellemzőt találni, a régiókon belül az egyes témakörök szisztematikusan és a leíró földrajzi tárgyalásmód klasszikusnak tekinthető sorrendjében követik egymást. Ez nagymértékben megkönnyíti a könyv gyakorlati használhatóságát.

Az általános jellemzők a régió súlyát jellemzik a terület, a népesség és a társadalmi, gazdasági mutatók tükrében. A régióon belüli fejlettségi különbségekre a megyei (NUT3) szintű tagolódás alapján világítanak rá.

Ezt követően a régió természeti adottságai, a természetföldrajzi jellemzők, az elérhető és potenciális természeti erőforrások áttekintésének középpontjában a hasznosítási lehetőségek állnak. A természeti értékek kapcsán a természetvédelmi jelentőségre is történik utalás.

A közigazgatás és településszerkezet áttekintése részletesebben bemutatja az egyes régiók igazgatási tagolódását, az urbanizáció, a városi és a falusi településszerkezet jellemzőit, a jelentősebb városokat. A régió belüli szerepek mellett utalás történik az országos rendszerbeli elhelyezkedésre is.

A régiók demográfiai folyamatainak és helyzetének elemzése összekapcsolódik a foglalkoztatás szerkezeti jellemzőinek és problémáinak tárgyalásával. A népességszám nagyságrendi elemzése a változásokat befolyásoló demográfiai tényezők értékelésével párosul. A korstruktúra és a migrációs folyamatok változásaira épített vizsgálatok jól jelzik az egyes régiók várható népességszám tendenciáit. A foglalkoztatottság, a munkanélküliségi ráta és a foglalkoztatottak nemek és ágazatok szerinti megoszlását bemutató részek hasznos támpontként szolgálhatnak a térségek iránt érdeklődő befektetők számára.

Ezt a célt tovább szolgálja a gazdaság és az infrastruktúra állapotjellemezőinek összefoglalása. A régiók gazdasági helyzetét, szerkezeti jellemzőit országos tükörben mutatja be. Kiemeli a domináns és innovatív ágazati lehetőségeket, utal a régió belüli területi differenciáltságra és koncentrációs arányokra. Az állapotok megértését jól szolgálják a történeti fejlődési folyamatokra való utalások. Az infrastruktúra kapcsán a kedvező elemek mellett a hiányosságok, a gazdaság fejlődését hátráltató tényezők is megjelennek.

A regionális jellemzők összefoglalása az egyes régiók szellemi tényezőinek áttekintésével zárul. A humán erőforrás értékelése a képzettségi struktúra, és az oktatási, elsősorban felsőoktatási lehetőségek bemutatására épül. Az elemzés a K+F súlyának és szerepének, főbb irányainak jellemzőit a perspektivikus lehetőségek kulcsterületeiként mutatja be.

Összességében a könyv a maga nemében hiánypótló, igényes áttekintést biztosító munka. A régiók tömören – átlag 5 oldalon – és szisztematikus alapokra épülő bemutatása mellett, hogy az OTKA téma folytatásához (immár Lux Gábor vezetésével) megfelelő alapokat biztosít, hasznos információforrás lehet a különböző befektetésekben, gazdaságfejlesztési kapcsolatok fejlesztésében érdeklődő és érintett üzletembereknek és fejlesztéspolitikai szakembereknek. Haszonnal forgathatják politikai döntés-előkészítők és politikusok, kereskedelmi- és iparkamarák képviselői, a térségek iránt érdeklődő államigazgatási szereplők. Kiemelten fontos segédeszköz lehet – a földrajzi tájékozottság általában sajnálatos módon alacsony szintjének növelése érdekében – tananyagok kiegészítőjeként elsősorban a felsőfokú, de akár a középfokú oktatásnak. Relevanciáját növeli az Európai Unió versenyképességi ajánlásainak aktualizálása, érvényesítése, az EU és az egyes országok gazdaságfejlesztési és regionális politikájának, az azokban foglalt céloknak és feladatoknak az érintett régiók sajátosságaival összhangban történő megvalósítása.

Horváth Gyula (szerk.) (2015): Kelet- és Közép-Európa régióinak portréi (Kossuth Kiadó, Budapest)

KOROMPAI ATTILA